

Vzdělávací obor: **Výchova ke zdraví a bezpečí**

Očekávaný výsledek učení: CZB-VZB-003-ZV9-009

Zaujímá odmítavý postoj vůči nevhodnému chování (vulgárnímu, násilnému, nerespektujícímu, agresivnímu, manipulativnímu) a v modelových situacích používá vhodné způsoby, jak se vůči takovému chování vymezit.

Popis úrovně Splněno

- Uvede příklady chování, které podporují utváření dobrého sociálního klimatu, a příklady chování, které ho narušují.
- Určí možný dopad vlastního jednání a chování na utváření klimatu ve třídě či jiné komunitě.
- Rozpozná projevy násilného, genderově podmíněného, nekonsenzuálního chování s příznaky manipulace, šikany či sebepoškozování a zaujímá k němu odmítavý postoj.
- Používá v modelových situacích vhodné způsoby, jak takovému chování předcházet a jak na ně reagovat.
- Využívá asertivní a další komunikační dovednosti v modelových situacích na obranu proti manipulativním vlivům.
- Uvede příklady možného řešení situace pro oběť manipulace či agrese.

Jak si lépe porozumět

Autorky materiálu: Eva Marádová, Miroslava Kovaříková

Anotace

Ilustrace poskytuje základní vhled do situací, které mohou ohrozit osobní bezpečí žáků. Umožňuje žákům ověřit si, zda dokáží k nevhodným (vulgárním, nekonsenzuálním, agresivním, manipulativním) projevům chování a násilí zaujmout odmítavý postoj. Aktivita dává žákům možnost ujasnit si některé důležité aspekty vzájemných vztahů, význam stanovení a dodržování pravidel soužití ve třídě. Posilují pocity bezpečí v komunitě, vytvářejí vhodné prostředí pro seberealizaci žáků. Žáci se zamýšlejí nad důsledky způsobu vlastní komunikace se spolužáky na utváření mezilidských vztahů ve třídě. Rozlišují na základě reálných situací, které způsoby jednání mají pozitivní a které negativní vliv na vztahy zúčastněných osob. Přebírají různé role v simulovaných komunikačních situacích, ověřují si, zda dokáží komunikovat s respektem, empatií, sledovat vlastní pokroky v komunikačních dovednostech.

Popis realizace / Zadání pro žáky

Úvod – Motivace/evokace

Otevření diskuse k tématu utváření pozitivního sociálního klimatu ve třídě. Aktivita předpokládá, že ve třídě jsou formulovaná pravidla pro společné jednání (chování).

Otázky:

- *Které pravidlo (která pravidla) považujete ze svého pohledu za nejdůležitější?*
- *Proč je pro vás dané pravidlo (daná pravidla) důležité (důležitá)?*
- *Diskutujte se spolužáky o tom, jak dané pravidlo (daná pravidla) ve vaší třídě fungují.*
- *Doplňli byste třídní pravidla o další? Sdílejte své náměty se spolužáky.*
- *Které způsoby chování spolužáků přispívají k pocitu bezpečí a sociální pohodě ve vaší třídě?*

Hlavní část – Bezpečí a pohoda ve třídě

V návaznosti na níže popsané situace diskutujte se spolužáky o vhodném chování mezi vrstevníky a o chování, které je nepřípustné.

Nejprve dostane každý žák prostor k zamyšlení a přípravě odpovědi na otázky uvedené v zadání úlohy. Žáci poté vytvoří skupiny, v nichž budou své výpovědi porovnávat a domlouvat se na společném návrhu řešení. Aktivně reagují na projev komunikačních partnerů.

Příběh 1

Tomáš je žákem 7. B. Má drobnou postavu, nosí brýle a vzhledem ke svým zdravotním potížím nesmí ve škole cvičit. Dva kluci z 9. A čekají každý den ráno na Tomáše v šatně. Posmívají se mu, chtějí po něm peníze nebo alespoň svačinu. Už zkusil odmítnout, ale kluci k nadávkám přidali i fyzické násilí. Odnosly to brýle. Tomáš se stydí, že si sám nedokáže pomoci. Přemýšlí, komu by se měl svěřit...

Na uvedeném příkladu vysvětlete:

- a) zda se jedná o šikanu,
- b) jaké projevy zde šikana má a k jakým následkům vede,
- c) jak by měl Tomáš postupovat, aby jeho příběh dopadl dobře,
- d) jaké jsou možné způsoby předcházení tomuto agresivnímu chování a šikaně.

Příběh 2

Iva strávila se svými rodiči rok v zahraničí. Letos se vrátila zpátky do školy. Spolužačky ji začaly pomlouvat, Jana a Lenka právě vymýšlejí, jak ji zesměšnit na Facebooku. Spolužačka Ema ale začala váhat. Iva jí přivezla dárky a pozvala ji na výlet...

Na uvedeném příkladu vysvětlete:

- a) zda se jedná o šikanu,
- b) o jaké problémy ve vztazích se jedná a k jakým následkům mohou vést,
- c) jak by mohla postupovat Ema, jak její chování může ovlivnit vztahy ve třídě,
- d) jaké jsou možné způsoby předcházení agresivnímu chování a šikaně.

Příběh 3

Petr si všiml skupinky kluků, kteří se opět chystají zesměšnit jeho spolužáka Nikolu, který se nedávno přistěhoval ze zahraničí a stále má problémy s komunikací v češtině. Jak bude Petr reagovat?

Na uvedeném příkladu vysvětlete:

- a) zda se jedná o šikanu,

- b) jaké projevy zde šikana má a k jakým následkům vede,
- c) jak by měl Petr postupovat, jak by měl reagovat Nikola, aby jeho příběh dopadl dobře,
- d) jaké jsou možné způsoby předcházení tomuto agresivnímu chování a šikaně.

Příběh 4

Žákyně 8. třídy se při tělesné výchově rozřazují do 3 družstev. Kapitánky si postupně vybírají po jedné z ostatních žákyň. Poslední zůstane Andrea, kterou žádná z kapitánek zjevně nechce. Učitelka dá Andree možnost vybrat si družstvo. Některé členky družstva dávají otevřeně najevo, že mezi sebou Andreu nechťejí. Spolužačka Petra ji utěšuje, ať si z toho nic nedělá. Katka při závodě zjevně Andreu povzbuzuje...

Na uvedeném příkladu vysvětlíte:

- a) zda se jedná o šikanu,
- b) jak souvisí projevy chování žákyň s dodržováním pravidel bezpečného soužití ve třídě,
- c) k jakým následkům takové chování může vést,
- d) jak by mohly Petra a Katka ovlivnit sociální klima ve třídě,
- e) jaké jsou možné způsoby předcházení tomuto agresivnímu chování a šikaně.

Společná reflexe

Při společné diskusi jednotlivé skupinky prezentují své názory na řešení předložených příběhů. Možná řešení příběhů odhalují prostřednictvím modelových situací (scének). Ostatní se aktivně k názorům vyjadřují.

Diskuse se týká varovných příznaků a průjevů šikany, dlouhodobých rizik poškození zdraví (pokud není problém agresivity a šikany řešen včas) a možných způsobů předcházení agresivnímu jednání. Je soustředěna na postupy, jak se proti takovému nevhodnému (vulgárnímu, násilnému, nerespektujícímu, agresivnímu, manipulativnímu) chování vymezit.

Žáci mají příležitost, aby v modelových situacích obhájili své názory, refletovali prožité komunikační situace a rozvíjeli své komunikační dovednosti. Jsou motivováni, aby aktivně reagovali na projevy komunikačních partnerů. Reflektují kvalitu procesu komunikace, identifikují silné a slabé momenty (určitá nedorozumění) a jejich příčiny.

Shrnující úkol pro skupiny

Klíčové informace o ohrožení šikanou zpracujte do společně vytvořeného plakátu „Bráníme se šikaně“, který je možné prezentovat v prostorách školy. Úkol může být zpracován i formou videa, které bude využito při podpoře tvorby pozitivního klimatu ve třídách v rámci programů prevence rizikových projevů chování ve škole. Žáci aplikují do úkolu vlastní zkušenosti s podporou vzájemného soužití ve vlastní třídě (jak se nám daří domlouvat se o společných akcích třídy). Jaké benefity nám přináší to, že si ve třídě vzájemně rozumíme.

Reflexe

Individuální zamyšlení: Minipříběh mých pocitů

Napište krátké svědectví o situaci, kdy jste sami cítili z chování spolužáků přátelství, toleranci, důvěru, respekt, pochopení. Popište své pocity. Pište o tom, jaký význam pro podporu zdraví (fyzického, psychického a sociálního) má bezpečné prostředí ve třídě a ve škole.

- Co jsem se naučil/a?
- Cítil/a jsem se při aktivitách bezpečně?

- Měl/a jsem příležitost ověřit si, do jaké míry zvládám asertivní komunikaci?

Vazba na klíčové kompetence

Název KK Složka KK Kód OVU	Znění OVU	Vzdělávací strategie
KK komunikační Aktivní naslouchání KKK-AKN-000-ZV9-001	<i>Během mluvené interakce v každodenních situacích uzpůsobuje vlastní projev tak, že aktivně reaguje na projev partnera, a tím přispívá ke kultivovanosti konkrétní situace.</i>	-zařazují do výuky prvky dramatické výchovy a role-play, v rámci kterých žáci přebírají různé role v simulovaných komunikačních situacích a experimentují s různými způsoby vyjadřování reakcí na verbální i neverbální jednání komunikačních partnerů -nechávám žáky reflektovat prožité komunikační situace a s nimi spojené úspěchy a neúspěchy; prostřednictvím různých nástrojů (např. deníky a reflexivní záznamy, společné diskuse) nechávám žáky vcítit se do spolužáků, identifikovat komunikační fauly, zaznamenávat vlastní pokroky v komunikačních dovednostech apod.
KK osobnostní a sociální Empatie a porozumění druhým KOS-EMP-000-ZV9-001	<i>Vyrovňuje se s odlišnostmi s respektem k druhým lidem.</i>	-představím žákům příběhy, které zdůrazňují důležitost respektu k odlišnostem -při reflexi aktivit se zaměřuji na tematiku empatie a respektu k různým přístupům a názorům -navozuji praktické situace, ve kterých se žáci mohou naučit empatii a hledání kompromisů (např. domluvy na třídních výjezdech, pravidlech, dělení práce ve skupině) -do výuky řadím aktivity, hry, modelové hry, dramatizaci a cvičení zaměřená na aktivní poslech, komunikaci (umožnění nahlížení problematiky z různých úhlů) -podporuji žáky v tom, aby projevovali své názory a potřeby -dávám žákům prostor spoluvytvářet pravidla (pracuji se sankcemi za porušení pravidel transparentně a v souladu s pravidly školy)

Metodický komentář pro učitele

- Otevřete problematiku reflexí tvorby a dodržování pravidel soužití žáků ve vlastní třídě.
- Vytvořte prostor pro možnou úpravu pravidel, případně věnujte pozornost potřebě zabývat se pravidly soužití ve třídě podrobněji.
- Umožněte žákům promyslet jednotlivé popsání příběhů a následně komunikovat se spolužáky o vhodném, respektujícím chování mezi vrstevníky a o chování, které je nepřijatelné.
- Motivujte žáky k rozehrání scének, v nichž si osvojí vlastní komunikační dovednosti v modelových situacích.
- Ověřujte dovednosti žáků objektivně posuzovat vzájemnou komunikaci a způsoby chování vrstevníků a na příkladu konkrétní situace identifikovat možné signály a projevy agresivního jednání.
- Vedte diskuse k jednotlivým příběhům tak, aby shrnutí zahrnovalo návrh účinné podpory obětem agrese, zlepšení vztahů mezi žáky a rozvíjení pozitivního sociálního klimatu ve třídě.
- Umožněte žákům, aby mohli ve třídě vzájemně sdílet (v případě zájmu) své minipříběhy pocitů dokládající dobré vztahy mezi vrstevníky (přátelství, tolerance, důvěry, respektu apod.).
- V diskusích podporujte žáky, aby potřebu bezpečného prostředí propojovali s vnímáním zdraví v holistickém pojetí, tj. jako pohodu fyzickou, psychickou a sociální.
- Diskutujte s žáky o společném soužití, vhodné atmosféře, pomoci, spolupráci atd. a prakticky bezpečné prostředí podporujte v každodenních společných činnostech.
- Umožněte žákům reflektovat prožité komunikační situace a s nimi spojené úspěchy a neúspěchy.

Popis ověřování

Pozorování a diskuse

Učitel

- u motivační aktivity neočekává jednoznačné odpovědi. Odpovědi vyplývají z konkrétních pravidel, která si třída vytvoří a která užívá, nebo by případně užívala. Oceňuje především znalost stávajících pravidel třídy, vhodná zdůvodnění, originální náměty pro možná pravidla nebo jejich doplnění atd.
- pozoruje práci žáků ve skupinách, sleduje výměnu názorů k možnému chování v modelové situaci (při analýze situací i při rozehrání scének);
- vytváří příležitosti a bezpečné prostředí pro společné vymezení vhodných reakcí, forem komunikace v příbězích;
- sleduje, zda žáci navrhnou vhodné kroky, které by měla učinit oběť, a jakou pomoc je možné oběti poskytnout;
- ověřuje v diskusi, jak žáci vnímají potřebu stanovení pravidel soužití ve třídě, co znamená jejich dodržování/porušování;
- klade otázky a sleduje, do jaké míry žáci vnímají osobní potřebu empatie, bezpečného prostředí ve třídě;
- dává žákům možnost, aby obhájili své názory a rozvíjeli své komunikační dovednosti;
- ověřuje, zda žáci dokážou v diskusích odmítnout komunikaci nebo chování, které jim není příjemné nebo je v rozporu s pravidly, tj. aplikovat principy asertivní komunikace (vymezit se proti nevhodnému chování);
- formativně hodnotí obsah a zpracování plakátu/videospotu „Bráníme se šikaně“.

Reflexe

- *Co jsem se dnes naučil/a?*
- *Co bylo při řešení modelových příběhů náročné?*
- *Zapojil/a jsem se do aktivity ve skupině?*
- *Reagoval/a jsem aktivně na předchozí sdělení spolužáků?*
- *Snažil/a jsem se přizpůsobit vlastní způsob komunikace daným situacím?*
- *Cítil/a jsem se při práci v týmu bezpečně?*
- *Projevuji ke spolužákům ohleduplné chování, dokážu se vůči nevhodné komunikaci vymezit?*
- *Komu jsem v poslední době pomohl/a? Jak?*